

Innhold

DEL I Innledende problemstillinger	15
1 Prinsippet om fri bevisbedømmelse	17
2 Faktum er viktigst	19
3 Forklaringer er de viktigste bevismidler	20
4 Eksaminasjonens betydning	21
5 Hva med ferdighetene i eksaminasjon?	22
6 Eksaminasjonens særtrekk. Konversasjon – eksaminasjon	24
7 Hvordan lære å bli en god eksaminator?	26
8 Litteratur om emnet	28
DEL II Vitnepsykologiske utgangspunkter	31
9 Historisk utsyn	33
9.1 Lovfaste vitner	33
9.2 Vitnepsykologiens grunnlag	37
10 Informasjonsverdi og sannhetsverdi av forklaringer	38
11 Hvilken nytte kan jurister ha av vitnepsykologiske kunnskaper?	39
12 Vitnepsykologisk litteratur	43
13 Vitnepsykologiens plass i rettslivet	45
13.1 Teoretisk og anvendt vitnepsykologi	45
13.2 Nærmere om troverdighetsprøvingen	45
13.2.1 Historikk	45
13.2.2 Bruk av vitnepsykologer i utenlandske rettssystemer. Polygrafen	46
13.2.3 Vitnepsykologi i norske domstoler	47
DEL III Feilkildene	49
14 Innledning	51
15 Iakttakelsen	53
15.1 Vanskelighetene med en entydig og presis beskrivelse	53
15.2 Områder med stor risiko for feilvurderinger	54
16 Innkodingsprosessen	56

16.1	Innledning	56
16.2	Objektive elementer	56
16.2.1	Observasjonsforhold	56
16.2.2	Kompleksitet	56
16.2.3	Perifere og dagligdagse observasjoner	57
16.2.4	Risikoen for misforståelser	57
16.2.5	Traumatiske opplevelser	57
16.3	Subjektive elementer	58
16.3.1	Normale sanseorganer	58
16.3.2	Påvirkning	58
16.3.3	Er noen bedre iakttakere enn andre?	58
16.4	Utvelgelsen av sanseintrykk	59
16.5	Tolking og utfylling	61
16.5.1	Innledning	61
16.5.2	Faktorer som påvirker tolkingen	61
16.5.2.1	Graden av oppmerksomhet	61
16.5.2.2	Interesse- og holdningsmessig bakgrunn Solidarisering	62
17	Lagring	64
17.1	Hukommelsesbegrepet	64
17.2	Korttids- og langtidshukommelse	64
17.3	Generell glemsel	65
17.4	Selektiv glemsel	66
17.5	Glemsel som en aktivt skapende prosess	66
17.6	Bevisst korrigering av erindringsbildet	67
17.7	Betydningen av etterfølgende informasjon	67
17.8	Effekten av solidarisering og gruppetilhørighet	68
17.9	Effekten av samtaler med andre	68
17.10	Effekten av forutinntatthet	69
17.11	Effekten av tidligere forklaringer	69
17.12	Effekten av samtaler med prosessfullmektig eller forsvarer	71
17.13	Subjektiv sikkerhet	71
17.14	Oppsummering	72
18	Gjengivelse	73
18.1	Innledning	73
18.2	Forutsetningen om at vitnet ønsker å snakke sant	73
18.3	Forutsetningen om et tilfredsstillende språklig apparat	76
18.4	Vanskelighetene ved bruk av tolk	77
18.5	Avhørssituasjonens betydning	77
19	Ny innkoding	79

DEL IV Spørsmålsformer	81
20 Oppfordring til fri forklaring	83
21 Åpne spørsmål	87
22 Lukkede spørsmål	88
23 Ja/nei-spørsmål	90
24 Ledende eller suggestive spørsmål	92
24.1 Definisjon	92
24.2 Positivt og negativt ledende spørsmål. Effekten av suggesjon	93
24.3 Former for ledende spørsmål	94
24.3.1 Innledning	94
24.3.2 Konstaterende spørsmål	95
24.3.3 Insinuerende spørsmål	96
24.3.4 Spørsmål med forslag til svar	97
24.3.5 Bruk av utfyllingsord	97
24.3.6 Valgspørsmål	98
24.3.7 Spørsmål som er ledende i seg selv	99
24.4 Semantikk og ledende spørsmål	100
24.5 Virkningen av ledende spørsmål	101
24.6 Konkordante og diskordante svar	102
25 Feller	104
26 Praktiske prøver	110
 DEL V Regelverket om eksaminasjon	 113
27 Reglene om bevilstiltbud	115
27.1 Partsforklaringer i sivile saker	115
27.2 Forklaring fra tiltalte i straffesaker	115
27.3 Vitneforklaringer	116
27.3.1 Sivile saker	116
27.3.2 Straffesaker	118
27.3.2.1 Påtalemyndighetens bevisoppgave	118
27.3.2.2 Forsvarerens bevisoppgave	119
27.4 Rettens innflytelse på bevisførselen	120
27.4.1 Sivile saker	120
27.4.2 Straffesaker	120
28 Møte- og forklaringsplikt	122
28.1 Parter i sivile saker	122
28.1.1 Personlige parter	122
28.1.2 Juridiske personer	123
28.2 Tiltalte i straffesaker	124
28.3 Vitner	124
29 Lovens regler om eksaminasjon under forhandlingene	126

29.1	Hvem skal eksaminere?	126
29.1.1	Parter i sivile saker	126
29.1.2	Tiltalte i straffesaker	127
29.1.2.1	Hovedregelen	127
29.1.2.2	Tidligere lovgivning	127
29.1.2.3	Lovforarbeidene	128
29.1.2.4	Toinstansutvalgets forslag	130
29.1.2.5	Utenlandsk rett	131
29.1.2.6	Vurdering av gjeldende regler	131
29.1.2.7	Spørsmål fra bistandsadvokaten	133
29.1.2.8	Spørsmål fra rettens øvrige medlemmer	134
29.1.2.9	Spørsmål fra lagrettemedlemmer	135
29.1.2.10	Spørsmål fra sakkyndige og sakkyndige vitner	135
29.1.2.11	Reeksaminasjon	136
29.1.3	Vitner	136
29.1.3.1	Hovedregelen	136
29.1.3.2	Rettens leder kan overta avhøret	137
29.1.3.3	Spørsmål fra parter, tiltalte og vitner	139
29.1.3.4	Rekkefølgen av avhørene	140
29.1.3.4.1	Flere parter	140
29.1.3.4.2	Flere tiltalte	141
29.1.3.4.3	Vitner fra begge sider	141
29.1.3.4.4	Vitner som er oppgitt av flere parter	142
29.1.3.4.5	Flere forsvarere eller flere prosessfullmektiger på samme side	143
29.1.3.5	Vitnene er sakens, ikke partenes	143
29.1.3.6	Reeksaminasjon	144
29.1.4	Sakkyndige og sakkyndige vitner	144
29.2	Bestemmelser om fremgangsmåten ved eksaminasjonen	145
29.2.1	Overordnede bestemmelser i domstolloven	145
29.2.2	Parter i sivile saker	146
29.2.3	Tiltalte i straffesaker	146
29.2.4	Vitner	148
29.2.5	Sakkyndige og sakkyndige vitner	153
DEL VI Forberedelse av avhørene		155
30	Innledning	157
31	Grunnleggende vilkår for et vellykket avhør	158
31.1	Å kunne saken	158

INNHold

31.2	Kjennskap til det aktuelle livsområdet	158
31.3	Kjennskap til de aktuelle rettsreglene	159
31.4	Gode allmennkunnskaper	160
31.5	Menneskekunnskap	162
31.6	Generelle språkkunnskaper	162
31.7	Leseteknikk og hukommelsestrening	163
31.8	Notatteknikk	164
32	Konkret tilretteleggelse av den enkelte sak	166
33	Forhåndssamtaler	168
33.1	Forhåndssamtaler med parter	168
33.2	Forhåndssamtaler med vitner	171
33.2.1	Adgangen til forhåndssamtaler	171
33.2.2	Argumenter for og imot forhåndssamtaler med vitner	172
33.2.3	Tidspunktet for forhåndssamtaler. Form, innhold og etiske skranker	174
33.2.4	Notater og skriftlige erklæringer	181
33.2.5	Avslutning	184
33.3	Forhåndssamtaler med sakkyndige og sakkyndige vitner	185
34	Vitneførsel og klargjøring av strategisk plan	187
35	Seleksjon	189
36	Vitner som oppgis av begge parter	192
37	Partsrepresentasjonen i sivile saker	193
38	Prosessfullmektigen som vitne	195
39	Pålegg om å friske opp kjennskap til saken	196
40	Innkalling og rekkefølge av vitner	197
41	Konkret forberedelse av eksaminasjonen av det enkelte vitne	202
41.1	Innledning	202
41.2	Forberedelse av hovedeksaminasjon	202
41.3	Forberedelse av mot- eller krysseksaminasjon	209
DEL VII Grunnleggende eksaminasjonsteknikk		211
42	Betydningen av rolig, høflig og tillitvekkende opptreden	213
43	Husk på publikum	217
44	Eksaminasjon er kommunikasjon	219
45	Bruk av tiltaleform og titler	220
46	Bruk av enkelt og klart språk	222
47	Pauser under avhørene	225
48	Taletekniske detaljer	226
49	Tilpass spørsmålsstillingen til vitnet	228
50	Lytt til svarene	230
51	Vis varsomhet med å be om meningsytringer	232

52	Unngå generelle og hypotetiske spørsmål	234
53	Unngå å fortelle hva andre vil fortelle eller har fortalt	236
54	Unngå politiforklaringenes tyranni	237
55	Unngå overflødige spørsmål og gjentakelser av spørsmål	243
56	Still ett spørsmål om gangen	246
57	Unngå tvetydige spørsmål og dramatisk presens	250
58	Unngå gjentakelser av svar som blir gitt	252
59	Unngå kommentarer og prosedyrepregede bemerkninger	256
60	Unngå konferanser med klienten under eksaminasjonen	258
61	Unngå avbrytelser og meningsytringer under motpartens eksaminasjon	259
62	Reaksjon på avbrytelser fra motparten eller retten	261
63	Stans i tide når svaret er innkassert	265
64	Avslutningen av eksaminasjonen	269

DEL VIII Tilretteleggelse og oppbygging av den enkelte eksaminasjon.

Hovedeksaminasjon	271
65 Rettens innledende eksaminasjon. Formaning og forsikring	273
65.1 Parter i sivile saker	273
65.2 Tiltalte i straffesaker	273
65.3 Vitner	275
66 Innledning til forklaringen	279
66.1 Parter i sivile saker	280
66.2 Tiltalte i straffesaker	281
66.3 Vitner	282
67 Beskrivelsesfasen	289
67.1 Generelt	289
67.2 Særlig om avhøret av tiltalte	290
67.3 Avhøret av parter og vitner	292
67.3.1 Grunnleggende om eksaminasjonen	292
67.3.2 Forholdet til politiforklaringer	293
67.3.3 Å holde forklaringen i gang	294
67.3.4 Oppdeling i avsnitt	296
67.3.5 Tilpasning til vitnets personlighet	296
67.3.6 Unngå så vidt mulig å avbryte fri forklaring	298
67.3.7 Forklaring i sammenheng eller tematisk oppdeling?	299
67.3.8 Overganger	300
67.3.9 Unngå ledende spørsmål under hovedeksaminasjonen	301
67.3.10 «The foundation rule»	302
67.3.11 Nøytralisering av svake punkter	303
68 Oppfølgingsfasen	305
69 Eksempler på vellykket hovedeksaminasjon	308

INNHold

69.1	Et engelsk eksempel	308
69.2	Et norsk eksempel	310
DEL IX	Mot- eller krysseksaminasjon	319
70	Innledning	321
71	Når skal eller bør det krysseksamineres?	325
72	Ytre form og etiske skranker	327
73	Hva kan det spørres om?	331
74	Unngå repetisjon av hovedeksaminasjonen	333
75	Betydningen av konsentrasjon	334
76	Betydningen av kontroll	336
77	Bruk av ledende spørsmål under krysseksaminasjon	339
78	Nærmere om oppbyggingen av en krysseksaminasjon	340
78.1	Åpningen	340
78.2	Konstruktiv krysseksaminasjon	341
78.3	Destruktiv krysseksaminasjon	343
78.3.1	Avgrensning av forklaringen	343
78.3.2	Troverdighetskontrollen	344
78.3.2.1	Kontroll av forklaringen eller av vitnet?	344
78.3.2.2	Kontroll av hva vitnet har oppfattet	345
78.3.2.3	Kontroll av hukommelsen	346
78.3.2.4	Kontroll av sanser og oppførsel	347
78.3.2.5	Kontroll mot andre opplysninger	348
78.3.2.6	Kontroll av motivet for å gi forklaring	349
78.3.3	Avdekking av løgn	350
78.3.3.1	Kroppsspråkets betydning	350
78.3.3.2	Kjennetegn ved en usann forklaring	352
78.3.3.3	Hvordan avsløre en løgn?	354
78.3.4	Vitner som tar feil	356
78.3.5	Teknikker	357
78.3.5.1	Konfrontasjon	357
78.3.5.2	Insinuasjon	359
78.3.5.3	Sondering	360
78.3.5.4	Underminering	362
78.3.5.5	Kombinasjon av teknikkene	362
78.3.5.6	Et engelsk eksempel	363
DEL X	Særlig om eksaminasjon og krysseksaminasjon av polititjenestemenn	365
DEL XI	Særlig om eksaminasjon og krysseksaminasjon av sakkyndige	371

DEL XII	Reeksaminasjon	377
DEL XIII	Registre	381
Litteratur	383
	Lovforarbeider	383
	Lovkommentarer og generell litteratur	383
	Prosedyre, bevisførsel, avhør og vitnepsykologi	384
	Rettsaker, rettsliv, biografier og skjønnlitteratur	385
	Tidsskriftartikler	386
Lover	387
Stikkord	391